

Формуляр

за включване на обект в индикативния списък на природните обекти на ЮНЕСКО

(актуализиране на информацията за обект Резерват „Врачански карст” от 1984 г.)

ДЪРЖАВА: България
Формуляра е подготвен от:
Име:
Адрес:
Институция:

ДАТА на подаване:
Електронна поща:
Факс:
Телефон:

ИМЕ НА ОБЕКТА: РЕЗЕРВАТ „ВРАЧАНСКИ КАРСТ”

Държава, област, регион: България, област Враца, община Враца

Географски координати: .....

ОПИСАНИЕ:

Резерват „Врачански карст” с площ 1438.9 ха, обхваща северните скалисти склонове на Врачанска планина, Западен Балкан. Представлява непрекъснат скален венец с дължина около 10 км и посока северозапад-югоизток, който е разсечен по средата от ждрелото Вратцата на р. Лева. Територията обхваща карстов район с изключително живописни пейзажи. Особено специфични за резервата са скалите и карстовите образувания, които са около една четвърт от територията. Останалата площ е заета предимно от смесени гори от космат дъб и келяв габър, мъждрян, габър, клен, по-малко букови гори и поляни и планински ливади.

Обявяването на резервата е свързано с опазването на интересни геоморфологични образувания със световна значимост: кари, въртопи, валози, ували, пещери, карстови долове, скални стени, пропасти и др. Карстовият район на резервата е типичен пример на трислоен карст с много интересни повърхностни и подземни форми, чиято концентрацията е изключителна в световен мащаб. На територията на резервата са регистрирани 43 броя пещери, като има и значителен брой все още нерегистрирани.

На територията на резервата попада ждрелото Вратцата. Отвесните скални стени на този геоложки феномен с международна значимост достигат височина до 450 метра. Това е най-високият скален отвес на Балканите и най-високият за тази надморска височина в Европа. В резерват „Врачански карст” се намира и най-високият непостоянно действащ водопад в България – водопада „Скакля”, повече от 140 м височина .

Изключителната световна ценност

Резерват „Врачански карст” обхваща уникален карстов масив с живописни пейзажи - мощен скален венец, който се простира на 10 км. дължина във височинния диапазон 300-1400 м н. в. Скален масив от такъв мащаб, заемащ такава голяма площ на тази надморска височина е много рядко явление в световен мащаб. Карстовият район на

резервата е типичен пример на трислоен карст с много интересни повърхностни и подземни форми, чиято концентрация е впечатляваща. Резервата приютява уникален комплекс от медитерански и субмедитерански растителни видове далеч на север извън границите на средиземноморския басейн. Много от видовете са балкански и български ендемити и/или реликти. Резервата съхранява *in situ* световно значими растителни и животински видове и местообитания. Трябва да се отбележи неговата значимост за съхранението на специфичната хазмофитна (скалнолюбива) растителност по варовикови скални склонове, както и за петрофилните видове птици (гнездящи по скали). В пещерите на Врачанския карст се срещат 12 вида безгръбначни, които са локални ендемити с неизмерима универсална стойност от гледна точка на науката и следва да бъдат съхранени за в бъдеще.

Критерии

- (vii) да представляват забележително природно явление, или област с естествена природна красота и да са носители на естетична наслада в най-висока степен;

Обектът включва уникален карстов масив с изключително красиви пейзажи със скални стени, зъбери, пропасти, пещери. Варовиковите скални стени със своя светъл цвят живописно контрастират със зелените широколистни гори и пъстрите планински ливади и пасища. Проходът Вратцата на река Лева е рядко красив и внушителен скален масив. Отвесните скали на Вратцата са най-високите на Балканския полуостров — над 400 м.

- (viii) да бъдат изключително представителен пример за значими периоди от историята на Земята, в това число и доказателства за наличие на живот, свидетелства за протичащите геоложки процеси по време на изменението на земните форми, както и геоморфни или физиографски елементи от особено голямо значение;

Врачански карст е със световна значимост за геологията и геоморфологията като класически пример на трислоен карст с характерните повърхностни и подземни форми. Тяхното многообразие, качество и концентрация на територията на обекта е изключително. Силно развит е подземният карст с голям брой пещери, пропасти и галерии. На територията на резервата са регистрирани 43 броя пещери, като броят на нерегистрираните е значителен.

- (ix) да бъдат изключително представителен пример за екологичните и биологичните процеси по време на еволюцията и развитието на екосистемите и на колониите от земната, водната, крайбрежната и морската флора и фауна;

Територията е богата на калцифилни и термофилни растителни видове и е представителен пример за флора на районите с карстов характер в Европа. Характерната геологична и морфологична структура на Врачанската планина – наличието на големи площи заети от отвесни варовити скали и сипеи, определя и сравнително широкото разпространение на хазмофитни (скалнолюбиви) растителни съобщества, т.н. медитерански острови. Като правило тази растителност е сухолюбива, светлолюбива и предпочита варовитите скални терени. Средиземноморските и субсредиземноморски растителни видове, които са намерили подходящо местообитание върху варовиковата скална основа представляват изключително представителен пример за приспособимостта на тези видове в по-северни ширини извън средиземноморския басейн. Открояват се редица реликтни видове, които

свидетелстват за дървен произход на флората и илюстрират еволюцията и историческото развитие на екосистемите.

- (х) да включват най-представителни и най-значими за съхранението *in situ* на биологичното разнообразие естествени местообитания, в това число и места, където обитават застрашени от изчезване видове на флората и фауната, които имат неизмерима универсална стойност от гледна точка на науката или следва да бъдат съхранени за в бъдеще.

Независимо от малката територия обекта има значително видово разнообразие. Тук се срещат повече от 45 вида гъби и повече от 80 вида низши и 560 вида висши растения. От растителните видове с приоритетни за опазване местообитания в Бернската конвенция и Директива 92/43 е включен 1 вид. 11 вида са включени в списъците на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (СИТЕС). В Червения списък на IUCN – един вид. В Червената книга на България (1984) са включени 21 вида.

Обекта опазва популация на Ковачевия зановец (*Chamaecytisus kovacevii*) включен в Световния червен списък на IUCN. Видът е български ендемит и се среща ограничено в страната. Обекта осигурява опазването и на по една от двете в България популации на критично застрашеното в страната алпийско плюскавиче (*Silene alpina*), както и на реликта Келереров центрантус (*Centrantus kellereri*).

Резервата е изключително значим за съхранението *in situ* на специфична хазмофитна растителност по варовикови скални склонове и отвесни скални стени. Тя се характеризира с голямо локално разнообразие и с участие на многобройни ендемични растителни видове и има много висока природозащитна стойност.

Силно развития подземен карст – пещери, пропаси, галерии, определя уникалната пещерна фауна. От трите екологични групи пещерни обитатели най-голямо значение за биоспалеологията има групата на троглобионтите. Тя включва типично пещерните организми, притежаващи редица белези характерни за подземния начин на живот. Представителите на тази група имат най-голямо значение за зоогеографията при пресъздаването на историческото развитие на съвременната безгръбначна фауна не само за страната, но и като цяло за Балканския полуостров и света.

В резерват „Врачански карст” се срещат 15 вида безгръбначни животни със световно конзервационно значение. Три вида са включени в Световния червен списък на IUCN, а 12 са локални ендемити и не се срещат никъде другаде по света. Поради голямото видово разнообразие, високото ниво на локален и регионален ендемизъм, както и силната уязвимост от антропогенна намеса, опазването на пещерната безгръбначна фауна на територията на резервата е от изключително значение.

Обекта съхранява *in situ* и популации на редица гръбначните видове със световно значение. Територията е с изключително значение за опазване на видовете птици гнездящи по скали (петрофилните видове). В допълнение резервата обитават и 6 вида бозайници защитени на световно ниво - включени в Световния червен списък на IUCN и в списъците по Конвенцията за международна търговия със застрашени видове (СИТЕС). Европейска значимост имат 81 животински вида - 23 безгръбначни и 56 гръбначни, а 219 таксона са национално значими.

Цялост

Предложеният обект съвпада с обявена защитена територия – строг резерват „Врачански карст”. Границите на природния обект, като цяло отчитат пространствената необходимост на местообитанията, видовете, процесите и явленията. Тези граници обхващат зоните, непосредствено гранични и прилежащи към обекта с изключителна световна ценност и позволяват да се запазят отличителните черти на неговата ценност и да се противодейства на евентуалното негативно въздействие от използването на природните ресурси извън границите на обекта. Като обект на ЮНЕСКО, за да се осигури напълно неговата цялост, би било добре да се разшири с 497,6 ха, в т. ч. 450,0 ха – горска територия и 47,6 ха земеделска територия. Това е предложение за разширяване на резервата от изготвения План за управление.

За осигуряване на по-доброто опазване на обекта е обособена буферна зона с площ 623 ха. Обектът попада изцяло в Природен парк „Врачански балкан” (30129,9 ха) и защитени зони от мрежата НАТУРА 2000. Това способства допълнително за по-доброто опазване на обекта.

Сравнение с други подобни обекти

Рядко във височинния диапазон 300-1400 м. н. в. на умерения пояс може да се намерят такива мощни и заемащи такава голяма територия скални масиви. Концентрацията на пещери, пропасти и други надземни и подземни карстови форми е впечатляваща за сравнително малката площ на резервата. Безгръбначната фауна в пещерите на Врачански карст е с голямо видово разнообразие и не се среща никъде другаде по света.

Изисквания по управлението и опазването

Резервата е обявен през 1983 г. През 2001 г. е обявен за защитен природен обект с международно значение. Съгласно категоризацията на Международния съюз за защита на природата (IUCN) резерватът се отнася към I категория – строг резерват. Режимът на обекта осигурява ефективно опазване и отговаря напълно на изискванията на ЮНЕСКО от гледна точка на управление и опазване. Собствеността на земята в резервата е изключителна държавна. Обектът попада изцяло в Природен парк „Врачански балкан”.

Резерват „Врачански карст” има изготвен план за управление, който е в процес на приемане. Управлението, в т. ч. и охраната на резервата са поверени на Регионалната инспекция по околна среда и води, гр. Враца – регионална структура на Министерството на околната среда и водите. Пряко отговорни за опазването на обекта към 2010 година са 4-ма души.

За ефективното опазване на обекта трябва да се приеме и изпълнява изготвеният план за управление на резервата. Необходимо е да се изготви и влезе в сила и План за управление на посетителите, който да стане неразделна част от Плана за управление на обекта. Това ще осигури адекватно управление на посетителите така, че от една страна да бъдат съхранени природните дадености и от друга да се осигури качествено преживяване на туристите при посещение в резервата. Особено важно е за интензивно посещаваните райони.

Следва да се поддържа необходимия финансов капацитет и персонал за ефективно дългосрочно управление и опазване на обекта, включително средства за мониторинг и проучвания. Поддържането на диалога и консултациите с всички заинтересовани страни за планиране и управление на обекта ще засили информираността и подкрепата на местните общности за неговото опазване.